

metres vers a l'est de la ciutat de Vic. A les primeres hores de la tarda, quan el sol semblava avocar damunt la terra tota la seva força vivificadora, ens trobàvem a tot pler a la plaça de vol, al nostre entendre, tipus del formós animaló. És una petita vall aixoplugada del bes mortificant del vent i coberta gairebé tota de ginebrons tendríssims, extesa des del mas l'Esquís a Ca'n Talaia (1). Aquí hi recollírem quinze exemplars, idèntics quan a la coloració i tamany a d'altre recollit a Seva (Barcelona) el 22 de juliol de 1927.

Repetida al dia següent la cacera, recollírem a la plaça de vol esmentada, altres cinquanta-sis exemplars, entre els quals hi notem notables variacions de tamany i coloració.

L'extraordinària vivor de què frueixen durant les hores de llum, la majoria dels buprestits, fou una de les causes que més contribuïren a què no fos molt més crescut el material recollit en les dues darreres excursions.

El tamany d'aquests exemplars de *Poecilonota festiva* L. oscil·la entre 6 mm. i 12 mm., éssent l'ordinari de 8-9 mm. Quant a la coloració són de notar un individu (de 12 mm.) que ostenta una forta taca longitudinal de color d'aram des de les espatlles a la meitat dels èlitres i un gran nombre (dels de petit tamany) en els quals, en lloc del típic color verd intens hi llambrega l'aram novell i el daurat.

Agost de 1930.

Anotacions a la lepidòpterologia ibèrica

V. (2)

Formes noves de lepidòpters ibèrics

per

Ignasi de SAGARRA

Les noves formes ibèriques, objecte de la present nota, foren estudiades per nosaltres fa ja bastant temps. El desig d'aleshores fou acompanyar-les de la corresponent iconografia. Causes alienes a la nostra voluntat ens privaren de realitzar-ho.

En atenció a la prioritat, d'una banda, i amb el desig de fer conèixer unes quantes formes més, que judiquem dignes d'esment, no volem retrassar la seva publicació, com un avenç a aquella projectada iconografia que bé es mereix la rica fauna ibèrica.

(1) Veure gravat.

(2) Vegeu BUTLL. INST. CAT. HIST. NAT. anys 1925 i 1926.

Zerynthia rumina L. raça **catalonica**, nova raça.

Difereix de la raça típica que habita la part plana de la zona meridional de la península ibèrica, per la coloració groga menys intensa i quasi idèntica a la de la forma *castiliana*; per la major reducció del dibuix negre, particularment en el anvers de les ales posteriors; pel major desenvolupament de les taques vermelles, tant en nombre com en extensió, condició que la fa excel·lir entre totes les formes ibèriques, tot acostant-se a la forma *medesicaste* Ill. del migjorn de França. Es particularment característica de la raça d'Espluga de Francolí, la vistenta taca vermella, quasi circular, rodejada de negre, que hi ha en la base de les ales anteriors i en el anvers. En el mateix espai de les ales posteriors advertirem, contràriament, vestigis d'una taca vermella, sols en un nombre escàs d'exemplars, entre una sèrie de prop d'un centenar d'individus que'n són mancats, totalment.

TIPUS: Un ♂ i una ♀ d'Espluga de Francolí, 13 V-1922 i 27-V 1922, respectivament; Novellas leg. [En la col. del Mus. de Catalunya-Barcelona].

NOTA: Aquesta raça difereix de *medesicaste* Ill. pel caràcter anotat darrerament respecte al repartiment dels colors negre i vermell. Demés, el groc fonamental és més pàl·lid; el vermell més encès i el dibuix negre més reduït en *medesicaste*.

Zerinthia rumina L. forma **semitristis**, nova forma.

Són exemplars amb marcat predomini del pigment negre, que invadeix gran part de les ales. Demés presenten els espais vermells més reduïts i de color rosa pàl·lid.

TIPUS: Dos exemplars, ♂ i ♀ procedents de les costes de Garraf, litoral proper a Barcelona, 20-III-1916; Sagarra i Rosset, leg. [En la col·lecció del Mus. de Catalunya-Barcelona].

Anthocharis cardamines L. raça **catalonica**, nova raça.

Mostra les ales anteriors amb la taca apical taronja, dilatada, tal com es manifesta en la raça típica de Suècia i en els exemplars provinents de l'Europa central, de faísó que, el punt negre discoïdal resta inclòs en la mateixa. La característica d'ésser raça meridional, l'advertirem al revers de les ales posteriors, amb el dibuix verd reduït i sufusió d'escates grogues.

TIPUS: Un ♂ i una ♀ de Vallvidrera, 12-IV-1922 i 4-V-1922, respectivament, S. Novellas leg. [En la col. del Museu de Catalunya-Barcelona].

NOTA: Comparant més de 200 exemplars de Catalunya amb una sèrie de *cardamines* d'Itàlia (formes *meridionalis* i *turritiferens* Vrtj.), hom observa als primers i com a caràcter constant, una major extensió de la taca apical taronja, particularment al revers de les ales anteriors. Sols

res exemplars catalans podem citar-los com a excepció, rara, a ço que diem.

Erebia manto Schiff. forma **tenebrosa**, nova forma.

Forma extrema de la raça del Pirineu català (*constans* Eiffinger), de la Vall d'Aràn. Presenta la màxima reducció de les taques lleonades, de les quals sols en resten lleus indicis.

TIPUS: Una ♀ de la Vall de Valarties (Aràn), 26-VII-1922 i un ♂ de la Vall de l'Aiguamoix, 25-VII-22; Novellas leg. [En la col. del Museu de Catalunya-Barcelona].

Hipparchia semele L. raça **martire**, raça nova.

Es de grans dimensions; ofereix marcat contrast en les tonalitats càlides i reducció dels espais clars en l'anvers de les ales, els quals presenten llurs contorns ben delimitats.

NOTA: Per la seva coloració i calitat de dibuix la raça catalana té molta semblança amb algunes de l'Europa central. Es, però, el seu tall d'ales ample (marcada característica ibèrica) que fa distingir perfectament aquesta nova raça.

Vola ben caracteritzada als voltants de Barcelona i es dispersa igualment per la terra catalana.

TIPUS: 1 ♂ de Sant Pere Màrtir (Vallvidrera), 24-VI-1923; Sagarra leg. 1 ♀ de la mateixa procedència, 15-VII-1917; recol·lecció del Museu. [En la col·lecció del Museu de Catalunya-Barcelona].

Pyronia tithonus L. raça **infraculva**, nova raça.

Aquesta raça es diferencia de totes les adscrites per la intensa sufusió d'escates de color lleonat al revers de les ales posteriors. Molt dispersa a Catalunya.

TIPUS: Un ♂ de Llinàs, 16-VII-1925 i una ♀ de la mateixa localitat, 8-VIII-1925; Querci leg. [En la col. del Museu de Catalunya-Barcelona].

Hyponephele lycaon Rott. raça **fonti**, nova raça.

Revers de les ales posteriors de color blanc d'argent, amb un lleuger dibuix gris clar en l'espai basilar, prop del marge. Aquesta notable raça de la serralada de Ronda ve a ésser equivalent de la forma *marcia* de la *Pyronia ida*.

TIPUS: Una ♀ de Villaluenga (Ronda), 22-VII-1925; P. Font Quer leg. [En la col. del Museu de Catalunya-Barcelona].

Coenonimpha iphioides Stgr. raça **pseudoamyntas**, nova raça.

Aquesta característica raça que hem caçat a les gorges de Cremal, camí de Núria, es caracteritza per constituir la transició entre la *C iphioides* de l'Espanya central i la *amyntas* d'Àustria.

TIPUS: Un ♂ de remal, 24-VII-1919; A. Weiss leg. Una ♀ de la mateixa localitat i data; A. Weiss leg. [En la col. del Museu de Catalunya-Barcelona].

Coenonimpha pamphilus L. raça **altopirenaica**, nova raça.

Marge de les ales a penes enfosquit pel color bru (aquest caràcter és encara més vistent que en la forma nominal); escates molt esclarissades que donen a la majoria d'exemplars l'aspecte pelat, tot i tractar-se d'individus perfectament ben conservats; tot això és degut a la insuficiència de pigmentació groga. Tall de les ales ample. Revers gris groguenc amb fusió blavosa a la base.

Vola a les localitats més enlairades del Pirineu (Port de Benasque, Reclusa, Vall d'Aràn i Espot).

TIPUS: Un ♂ i una ♀ del Port de Benasque, 24-VII-1921; Novellas leg. [En la col. del Museu de Catalunya-Barcelona].

NOTA: De conformitat amb la posició de les localitats on vola aquesta forma veiem en ella la convergència dels caràcters de les races nòrdiques amb la *facies* marcadament ibèrica.

Limenitis camilla L. raça **garrigai**, nova raça.

Difereix de la raça típica d'Alemanya pel tall de les ales menys allargat; dibuix més difús i per la substitució del color taronja del revers de les ales per un roig tirant a bru. Aquesta notable raça és freqüent al macís del Montseny. Del Pirineu tenim a la vista alguns exemplars molts semblants a ella.

TIPUS: Un ♂ i una ♀ de San Pere de Vilamajor, 20 i 18-VIII-1921 (respectivament). Sagarra leg. [En la col. del Museu de Catalunya-Barcelona].

Aglais urticae L. raça **variegata**, nova raça.

Coloració de tonalitat lleonada molt encesa, però no tant com en les formes *turcica* (saturatius fulva; Stgr. Cat. 1871, pág. 16), *teruelensis* i *opima*; presenta també els espais grocs intensament colorits i marcadament amples. En conjunt, la nostra raça és abigarrada de color, i sols hem trobat parió en la raça típica i en la *polaris* d'Escandinàvia.

NOTA: *variegata* difereix de les races nòrdiques per la reducció del

dibuix negre en les ales posteriors i per l'esclat de la coloració lleonada, que mai assoliran les formes septentrionals i que comencem a veure en les sèries d'individus de procedència alemanya. Amb aquests té semblances manifestes la nostra raça, però si examinem suficient material comprovarem com el groc de *variegata* no és igualat per la *urticae* alemanya. L'extensa sèrie d'exemplars alemanys que guarda el Museu de Catalunya fa apreciar també una major reducció en la faixa lleonada de les ales posteriors.

Tipus: Un ♂ i una ♀ del Pla de la Calma (Montseny), 15, IX-18; Rosset leg. [En la col. del Museu de Catalunya-Barcelona].

Aglais urticae L. forma **pseudoichnusa**, nova forma.

Forma extrema d'una sèrie procedent de la Vall d'Andorra, on tots els individus recollits en juliol de 1920 difereixen dels altres procedents del Pirineu per llur coloració fonamental més uniforme i més pàl·lida. L'individu tipus de la *pseudoichnusa* es caracteritza, demés, per mancar-li a les ales anteriors les dues taques negres entre la cèl·lula i el marge, de les quals no se'n veu el més lleu vestigi.

Tipus: Un ♂ procedent de Les Escaldes (Andorra), 19-VII-1920; Segarra leg. [En la col. del Museu de Catalunya-Barcelona].

Melitaea cinxia L. raça **pseudoclarisa**, nova raça.

Tonalitat del color del fons pàl·lida, la qual, en els exemplars més caracteritzats s'acosta molt a la *clarisa* Stgr. La reducció de mides que hom observa en la nostra raça també recorda a la mateixa *clarisa*. Se'n aparta però, per la major intensitat del dibuix negre.

Vola en diverses localitats catalanes i particularment al macís del Montseny.

Nota: Comparant la raça catalana amb la *cinxia castiliana* Tur., aquesta és sempre d'una coloració més intensa.

Tipus: Un ♂ de Figaró, 9-V-1916; Sagarra leg. i una ♀ de Tagamanent, 29-VI-1918; Rosset leg. [En la col. del Museu de Catalunya-Barcelona].

Melitaea phoebe Schiff. **ornatiformis**, nova forma (gen. aestiva)

Molt semblant a la *ornata* Chr. de l'Ural, per la forma de les ales, mida, dibuix i coloració. Difereix, però, per la menor extensió de les llunes taronjades del revers de les ales posteriors i pel menor esclat en la coloració del rengle mitjà de taques clares a l'anvers de les mateixes ales.

Nota: Aquesta forma correspon a la segona aparició (agost) de *phoebe* a les serres de Cuenca en anyades humides que faciliten la seva eclosió. La primera tanda de *phoebe* en aquelles localitats és sempre de mides majors.

TIPUS: Un ♂ i una ♀ de Villacabras (Cuenca), 24-VIII-1928; Querci leg. [En la col. del Museu de Catalunya-Barcelona].

Melitaea helvetica Rühl (Reverdin) raça **aranensis**, nova raça.

Coloració fonamental, pàl·lida, amb els dibuixos negres ben marcats i extesos, i intensa sufusió d'escates negres a l'anvers i a la base de les ales. Vola a les altes valls pirenenques i més caracteritzada a la Vall d'Aràn.

TIPUS: Un ♂ de Salardú als Banys de Tredòs (Aràn), 23-VII-22 i una ♀ de Salardú (Aràn), 1-VIII-1922; Novellas leg. [En la col. del Museu de Catalunya-Barcelona].

Melitaea parthenie Borkh. raça **bolivari**, nova raça.

Raça de gran tamany, arrebassant les mides conegudes de les altres races descrites. En l'anvers dels mascles veiem el color fonamental, lleonat, molt intens, sobre el qual es destaquen amb vigoria els dibuixos d'un negre pregon. Les femelles es caracteritzen pel marcat contrast dels tres colors negre, lleonat i groc, repartits a l'anvers de les ales.

NOTA: El dibuix negre dels ♂♂ és més marcat que en la forma ja coneguda *velaetensis*. La raça *bolivari* vola a la part muntanyosa de la província de Segòvia (Sant Rafel), on *parthenie* hi viu en condicions òptimes, a judicar per la magnífica sèrie que posseïm, cecida pel Prof. Bolívar.

TIPUS: Un ♂ i una ♀ de Sant Rafel (Segòvia), VI-1926; Cándido Bolívar leg. [En la col. del Museu de Catalunya-Barcelona].

Melitaea dictynna Esp. raça **codinai**, nova raça.

Color fonamental de l'anvers de les ales lleonat encès amb els dibuixos negres, relativament, bastant reduïts. Al revers no hi veiem les faixes de color xocolata, característiques de la *dictynna* de l'Europa central i fins de molts exemplars pirenenics. En la nostra forma tals faixes adquireixen un to lleonat clar, que recorda el de la *M. parthenie* espanyola.

La raça *Codinai* vola als ports de Tortosa, límit meridional, que coneixem, de l'espècie.

NOTA: Aquesta nova raça ve a ésser la sublimació de les característiques de *vernetensis*, amb un marcat caràcter ibèric, que ja s'inicia en els exemplars procedents del Montseny.

TIPUS: Un ♂ procedent del Mont Caro, 3-VII-1923; Novellas leg. i una ♀ de Millers (Ports de Tortosa), 17-VI-1917; Font Quer leg. [En la col·lecció del Museu de Catalunya-Barcelona].

Argynnis aglaja L. forma **clorinda**, nova forma.

Important forma aberrant, amb l'anvers pregonament melanític. El re-

vers de les ales posteriors mostra el dibuix totalment modificat amb grosses taques argentines que ocupen la part basilar, i que contrasten amb la color fonamental verdosa que invadeix tot el reste fins al rengle de grosses taques marginals argentines.

Fou caçat aquest important exemplar a la vall de Santa Fé (Montseny) per la senyora Clorinda Querci.

Tipus: Un ♂ de Santa Fé (Montseny), 24-VII-1925; Cl. Querci leg. [En la col. del Museu de Catalunya-Barcelona].

Thestor ballus Fabr. raça **catalonica**, nova raça.

Sufusió verda del revers de les ales posteriors, més reduïda i de tonalitat més groguenca que en els exemplars del sudoest de la Península ibèrica (Andalusia i migjorn de Portugal) que considerem representants de la forma típica.

Tipus: Un ♂ de Vallvidrera, 26-III-1922 i una ♀ de Sant Medí, 4-V-1907; Sagarra leg. [En la col. del Museu de Catalunya-Barcelona].

Plebeius argus L. raça **montsiai**, nova raça.

Els ♂♂ d'aquesta extraordinària raça mostren a l'anvers la coloració blava extesa fins arribar quasi al mateix marge de l'ala, limitada únicament per una estreta sufusió d'escates negres. Les femelles mostren tota la superfície de l'anvers de les ales, recoberta d'una capa densa d'escates blaves; aquesta brillant decoració, pròpia de l'altre sexe, es recolza sobre les taques marginals taronjades, amples i vistoses, centrades per un rengle de punts negres que, per ésser grossos, són molt visibles. El revers de la raça *montsiai* revela que es tracta verdaderament d'una raça prou nament modificada, d'*argus*, perquè és idèntic amb el de la forma *hypochiona*, tant per la coloració com per la disposició de les taques negres. Únicament cal esmentar en el revers de les ales anteriors, un punt negre basilar que, sols en comptats casos, hem vist en exemplars d'altres procedències.

Nota: Cal esmentar; primer. Per l'anvers, la raça *montsiai* difereix absolutament de l'espècie *argus*. Segon. El seu revers, contràriament, ens posa en evidència la seva estreta relació amb *hypochiona*. Tercer. La descripció de la nova raça l'hem basada amb 34 ♂♂ i 33 ♀♀ procedents en llur major part del Montsià i d'altres localitats del migjorn de Catalunya. Avalora aquesta extraordinària forma el fet d'ésser retrobada constant en diverses anyades. Quart. Excepcionalment dos ♂♂, entre tota la sèrie presenten la faixa negra marginal més ampla. Entre totes les femelles, dues, únicament, estan mancades de la brillant coloració blava.

Tipus: Un ♂ i una ♀ procedents del Montsià, 11-VI-1922; Novellas leg. [En la col. del Museu de Catalunya-Barcelona].

Plebeius insularis Leech. raça **extremata**, nova raça.

Aquesta forma de grans dimensions, iguala per tal aspecte la raça típica del Japó; es caracteritza principalment per la reducció notable dels punts negres del revers de les ales, que es destaquen sobre un fons pàl·lid, molt blanc i llustrós, en els mascles. En aquest sexe i a l'anvers, la coloració és d'un blau fosc (ben divers del blau de plata clar, propi del tipus).

NOTA: Cal advertir que *extremata* es manifesta amb reducció de tamany quan evoluciona en circumstàncies adverses. En tals casos, però, sempre resta constant la reducció del dibuix al revers de les ales. Com a més caracteritzada esmentem la sèrie recollida per Querci a Castella en èpoques d'humitat.

TIPUS: Un ♂ de Reillo (Cuenca) a 1000 mts. alt., 24-VI-1928 i una ♀ de Monte Talayuelo (Cuenca), 1200 mts. alt., 1-VII-1928; Querci leg. [En la col. del Museu de Catalunya-Barcelona].

Plebeius insularis Leech. raça **degener**, nova raça.

Revers extremadament fosc: en alguns casos d'igual intensitat que la forma *armoricana* de Bretanya. Els ♂♂ mostren l'espai blau de l'anvers de les ales reduït per la gran amplària de la faixa marginal, negra, i és per aquesta disposició que la nostra forma, vista per l'anvers, és molt semblant al *P. argus*. L'anvers de la ♀ és també fosc per la gran reducció de les llunes marginals, rogenques. Revers de les ales més acusat que el d'*insularis*, acostant-se molt a la de l'*armoricanus*.

Aquesta singular raça viu únicament en certes localitats enlairades del Pirineu.

TIPUS: Un ♂ de Salardú a l'estany de Basibé, 22-VII-1922 i una ♀ de Salardú als estanys de Tredòs, 23-VII-1922; Novellas leg. [En la col. del Museu de Catalunya-Barcelona].

Aricia idas Rambur raça **ordesa**, nova raça.

Dimensions menors que la raça típica d'Andalusia: coloració més morena, quasi negra en l'anvers de les ales; punt negre discoïdal ben visible per ésser circumdat d'una auriola blanca. Revers de les ales de color agrisat i divers del tipus que és més bru amb reflexos rogenços. Tant els punts negres com les taques taronjades són molt reduïts. Per aquests darrers caràcters la nostra forma és ben semblant a l'aberració que figura Rambur a la lám. 10 fig. 7.

Vola al Pirineu aragonès (Vall d'Ordesa).

TIPUS: Un ♂ i una ♀ de la Vall d'Ordesa (Osca), VIII 1928; A. Weiss leg. [En la col. del Museu de Catalunya-Barcelona].

Aricia chiron Rott. raça **bolivariensis**, nova raça.

Tall de les ales menys allargat que en la forma típica d'Alemanya; an-

vers de les ales de color negre més intens; revers; sense vestigis de su fusió rogenca i marcada reducció de les llunes d'aquest color. Per aquest darrer caràcter, *bolvariensis* és més caracteritzada que la seva raça propera dels Alps.

TIPUS: Un ♂ de Villacabras, 15 VI 1928 i una ♀ de Huelamo, 31-V-1926 (Cuenca); Querci leg. [En la col. del Museu de Catalunya-Barcelona].

Hirsutina damon Schiff. raça **cabreræ**, nova raça.

Es de mides menors i de coloració menys brillant que la raça típica de Viena. Les ♀♀ no són tan brunes. Per llurs dimensions, *cabreræ* és ben semblant a *ausonia* Vrtý.; però la tonalitat blava dels ♂♂ és més brillant; també la ♀ difereix per una major riquesa en taques ocellades al revers de les ales, particularment les posteriors. Vola al Pireneu català i a la regió muntanyenca del Cabrerès.

TIPUS: Un ♂ de Cabrera, 14-VII-1919; A. Weiss leg. i una ♀ de Sant Pere de Montgrony, 10-VIII-1907; Sagarra leg. [En la col. del Museu de Catalunya-Barcelona].

Jolana iolas Ochs raça **farrionli**, nova raça.

Revers de les ales, més bru que la forma típica i li manca també les llunes antemarginals. Les femelles mostren la sufusió blava de l'anvers de les ales, més extesa i pròxima al marge. Això fa que no hi hagi tant contrast entre els dos sexes, com és el cas de la raça típica. *J. farrionli* vola a les serres de Vallvidrera, prop de Barcelona.

TIPUS: Un ♂ de la Rierada (Vallvidrera), 19-V-1917; O. C. Rosset leg.; i una ♀ de Vallvidrera, 18 V-1922; Sagarra leg. [En la col. del Museu de Catalunya-Barcelona].

Glaucopsyche cyllarus Rott. raça **meeloni**, nova raça.

Revers de les ales de color gris, mat., uniforme. Aquesta tonalitat constant creiem és la característica que més distingeix a la raça de *cyllarus* de la Serrania de Cuenca, a la qual Melcon assignà, encara, altres distintius, sense, però, concretar la seva veritable posició racial.

Spilothyrus marrubii Ramb. raça **fonti**, nova raça.

Revers de les ales posteriors amb el dibuix tan clar i uniforme com el del *S. lavatheræ*. La pilositat del revers de les ales anteriors, ben manifesta en els individus que descrivim, serveix per a distingir-los de l'espècie que fem referència. Aquesta nova raça vola a la Serra Nevada, en la zona superior (Horcajo).

TIPUS: Un mascle i tres femelles precedents d'Horcajo, Serra Nevada, a 2.400 metres. Col. del Museu de Catalunya. P. Font Quer leg.